

3. Науково-практичні підходи до ведення сільського господарства за екстремальних погодних умов // Матеріали позачергової сесії Загальних зборів УААН 15.07.2003р. м. Київ. –К.: Аграрна наука. – 2003. – 144с.
4. Бакай С.С. Інтенсивне насінництво зернових культур / Бакай С. С. – К. : Урожай, 1992. –184 с.
5. Корчинська О.А. Родючість ґрунтів: соціально-економічна та екологічна сутність / Корчинська О.А. – К. : ННЦ ІАЕ, 2008. – 238 с. Про охорону земель : Закон України від 19.06.2003 р. № 962–IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua /laws/show/962-15>

Нестерцова-Собакарь Олександра Володимирівна
кандидат юридичних наук, доцент
професор кафедри цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ЗНАЧЕННЯ КОДИФІКАЦІЇ В СИСТЕМАТИЗАЦІЇ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Необхідною умовою ефективності функціонування правової системи України, що сприяє ліквідації прогалин, колізій та інших дефектів в чинному законодавстві, забезпечує простоту і зручність при реалізації права, можливість добре орієнтуватися в законодавстві, оперативно знаходити і правильно тлумачити всі потрібні норми, є систематизація законодавства, в тому числі і процесуального. Іншими словами це діяльність щодо впорядкування всього комплексу діючих нормативних актів, приведення їх в єдину, упорядковану систему, вдосконалення і розвитку правових приписів.

Систематизація включає в себе аналіз і обробку чинних нормативних актів, угруповання правових приписів за певною схемою, створення внутрішньо єдиної і структурованої системи правових актів. Не є виключенням і цивільне процесуальне законодавство України, яке пройшло довгий шлях становлення та розвитку. Головним імпульсом інтенсифікації цивільного судочинства сміливо можна вважати середину XIX ст., що стала періодом пошуку моделі реформування системи цивільного процесуального законодавства та призвело до нового етапу його систематизації шляхом створення Статуту цивільного судочинства 1864 р. Останній можна сміливо вважати першою кодифікацією цивільного процесуального законодавства, адже цей документ мав ознаки, властиві кодифікованому акту, серед яких: 1) об'єднання норм з одним предметом регулювання; 2) правове регулювання більшості правовідносин, що виникають у сфері цивільного судочинства, статут регулював як загальний порядок цивільного судочинства, так і вилучення із загального порядку; 3) суттєва новизна в частині правового регулювання цивільно-процесуальних відносин. Статут фактично вважається відправною точкою, з якого починається історія цивільного процесу, перекресливши в «революційному» стилі все, що було до того; 4) чітка розгалужена структура, елементи якої розташовані в ієрархічній співвідпорядкованості.

На основі цього нормативно-правового акту здійснювалися у подальшому кодифікаційні роботи в цивільному процесуальному законодавстві «радянської» України та в період її незалежності. Саме кодифікаційна форма систематизації цивільного процесуального законодавства з роками показала свою ефективність

та перспективність, адже з одного боку це найбільш складна і досконала форма систематизації, з іншого – форма докорінної переробки діючих нормативних актів, спосіб якісного упорядкування процесуального законодавства, забезпечення його узгодженості і компактності, звільнення від застарілих норм, які себе не виправдали.

Відтак, кодифіковані акти займають центральне місце серед джерел цивільного процесуального права, головним серед яких є Цивільний процесуальний кодекс України (далі – ЦПК). Як головний нормативно-правовий акт в системі джерел цивільного процесуального права, ЦПК визначає юрисдикцію та повноваження загальних судів щодо цивільних спорів та інших визначених ним справ, встановлює порядок здійснення цивільного судочинства, фактично містить положення, які підтверджують його домінуюче становище по відношенню до інших законодавчих актів, регулюючих цивільно-процесуальну сферу відносин [1].

Саме кодекс з проміжком часу визнано найбільш оптимальною моделлю кодифікаційного акту, основне призначення якого полягає в стабілізації системи цивільного процесуального законодавства, створенні базових орієнтирів, що сприяють його розвитку. Кодекс відрізняє складна багатогранна структура, високий рівень нормативних узагальнень, їх внутрішня узгодженість, єдність використовуваної термінології. Визначаючи принципи галузі цивільного процесуального права, кодекс формує однакові підходи до створення конкретних галузевих нормативів і практики їх застосування, а також загальних норм, які відображають основні поняття, предмет і метод галузевого регулювання якісно однорідних суспільних відносин. Тим самим вирішується проблема забезпечення цілісної регламентації в галузі і встановлення суворо визначеної стійкої системи законодавства за предметом проведеної кодифікації.

У сучасній теорії права і в галузевих правових науках існує безліч визначень понять «кодекс», «кодифікація законодавства», «кодифікований акт» тощо. При цьому в розумінні кодифікації законодавства одні автори роблять акцент на правотворчий процес, інші – на методи вдосконалення, на результат такої діяльності, на суб'єкта кодифікації і т.д. [2, с. 125; 3, с. 137]. Проте, головною перевагою кодексу серед інших джерел права, в тому числі й цивільно-процесуального, як слушно наголошують Рогач О.Я. та Гомонай В.В., є те, що йому властива певна «зведеність»: об'єднуючи значну кількість правових норм, вона вимагає не лише їх систематизованого викладення, групування за правовими інститутами, а й виокремлення загальних принципів, які є фундаментом внутрішньої єдності цих норм, визначає їх взаємозв'язок і взаємозалежність, а також взаємозумовленість цього кодифікаційного акта з іншими актами цієї галузі [4, с. 52-54].

В ЦПК України, як головному кодифікованому акті цивільного процесуального права та законодавства: 1) сформульовано норми, що регулюють найважливіші, принципові питання цивільного процесуального права; 2) він регулює велику сферу цивільних процесуальних відносин, що виникають, змінюються і припиняють ся під час здійснення цивільного судочинства; 3) цей Кодекс є єдиним, внутрішньо пов'язаним документом, що

включає правила (норми), зумовлені динамікою соціального життя, назрілими потребами розвитку суспільства; 4) з урахуванням об'єктивних тенденцій розвитку відносин, які є предметом регулювання цього акта кодифікації, він містить норми, розраховані на тривалий період їх дії; 5) ЦПК очолює систему джерел цивільного процесуального права; 6) з точки зору законодавчої техніки, він має складну структуру, де нормативні поняття, принципи та приписи окремих правових інститутів об'єднують ся у параграфи, глави, розділи, частини [5].

Місце і роль кодексу як різновиду кодифікованого акту в правовій системі української держави неоднозначні. У літературі найбільш часто зустрічається точка зору, згідно з якою кодекс очолює систему взаємопов'язаних нормативних актів, що утворюють певну галузь, підгалузь чи окремий інститут законодавства, має більшу юридичну силу по відношенню до звичайних (некодифікованих) законів [6, с. 23]. На практиці ж кодекс може мати вищу юридичну силу по відношенню до законів, може мати якийсь пріоритет, або бути таким же законом, відмінним тільки за структурою і змістом. Наприклад, у Ватикані з 1929 р. діє Закон про джерела права; у 1942 р. в Італії були затверджені королівським декретом «Загальні положення про Закон», в яких встановлено перелік джерел права, визначені межі регулювання кожним актом; в Болгарії в 1973 р. прийнятий Закон «Про нормативні акти», який визначає їх ієрархію; в Японії в 1898 р. було прийнято Загальне положення про закони [7, с. 4].

Кодекс (в ідеалі) містить в собі нормативно-правові приписи в концентрованому вигляді, найбільш повно регулює ті чи інші суспільні відносини, підвищує системність законодавства, його стрункність, структурну досконалість, надає законодавству цілісний характер, а також є нормативною основою певної галузі (підгалузі, інституту) законодавства. Завдяки кодексу у людей виникає можливість засвоїти вимоги норм права більш повно і системно, не досліджуючи в пошуках окремих положень всю систему законодавства [8, с. 32]. Додання кодексу певного статусу над «звичайними законами» дозволяє законодавцю в подальшому при виданні нових правових актів орієнтуватися на зміст кодексу, дотримуючись принципу відповідності норм законодавства положенням кодексу.

Нинішній кодекс прийшов на зміну Цивільному процесуальному кодексу Української РСР, прийнятому ще 18 липня 1963 року. Разом з тим, до Цивільного процесуального кодексу України в редакції 2004 року неодноразово вносилися зміни, найбільш суттєвими стали процесуальні зміни 2017 року, коли набрав чинності Закон України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів». Головний акцент законотворців передбаченими процесуальними змінами спрямовано на розв'язання проблем: – застарілості системи документообігу; – порушення принципу правової певності; – строків розгляду справ; – обмеженості засобів доказування та їх невідповідності розвитку суспільства та технологій; – неефективності заходів забезпечення позову й утопічності їх отримання; – зловживання правами учасниками провадження та безкарності за

подібні дії; – розбіжностей у правилах розгляду цивільних, господарських та адміністративних справ [9].

Безумовно, кодифікація цивільного процесуального законодавства України є нагальною проблемою сьогодення. Навіть прийняття його нової редакції 3 жовтня 2017 року окрім великої кількості позитивних моментів, містить, як свідчить судова практика, також цілу низку неузгодженостей та суперечностей. Тому усі конструктивні пропозиції повинні бути враховані при внесенні подальших змін та доповнень до ЦПК України, що зробить його більш довершеним та юридично якіснішим, адже як і будь-який нормативно-правовий акт, цивільний процесуальний кодекс повинен, насамперед, бути спрямований на покращення правового регулювання та охорони цивільно-процесуальних відносин.

Таким чином, кодифіковану форму закону важко переоцінити, адже вона є важливою умовою ефективності правового регулювання цивільно-процесуальної діяльності. Кодифікація забезпечує цілісність, повноту, системність, єдність методів правового регулювання цивільно-процесуальних відносин, сприяє внутрішній узгодженості цивільно-процесуального закону, виключення повторень і суперечностей, компактності законодавства, його стабільності та стійкості.

Бібліографічні посилання:

1. Цивільний процесуальний кодекс України / Відомості Верховної Ради України. 2004. № 40-41, 42. Ст. 492.
2. Теория государства и права: Учебник / Пиголкин А.С., Головистикова А.Н., Дмитриев Ю.А., Саидов А.Х. / Под ред. А.С. Пиголкина. М.: Юрайт-Издат, 2005. 613 с.
3. Матузов, Н.И. Теория государства и права Курс лекций. 2-е изд., перераб. и доп. М.: Юристъ, 2001. 776 с.
4. Рогач О.Я., Гомонай В.В. Поняття та місце кодексу у системі законодавства України // Проблеми кодифікації законодавства України: Матеріали науко во-практичної конференції / За заг. ред. Нарребельного В. П., Пархоменко Н. М. К.: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2003. С. 52-56.
5. Васильев С.В. Кодифікація як основна форма систематизації джерел цивільного процесуального права України URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/dip_2013_59_41
6. Топорнин, Б.Н. Система источников права: тенденции развития // Судебная практика как источник права. М., 2000. С. 20-24.
7. Казьмин, И.Ф., Поленина, С.В. «Закон о законах»: проблемы издания и содержания [Текст] / И.Ф. Казьмин, С.В. Поленина; «Закон о законах»: проблемы издания и содержания / Советское государство и право. 1988. № 12. С. 3-10.
8. Чухвичев, Д.В. Особенности законодательной техники при проведении кодификации / Право и политика. 2005. № 10. С. 30-34.
9. Зміни до процесуального законодавства. Що потрібно знати? URL: https://jurliga.ligazakon.net/analytics/167310_zmni-do-protseualnogo-zakonodavstva-shcho-potrбно-znati

ЮРИДИЧНА КОЛІЗІЯ ЯК ПРОТИРІЧЧЯ МІЖ ІСНУЮЧИМ ПРАВОВИМ ПОРЯДКОМ І НАМІРАМИ І ДІЯМИ ЩОДО ЙОГО ЗМІНИ

Обушенко Наталія Миколаївна,
доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Деякі сфери людської життєдіяльності та відповідні їй суспільні відносини мають для держави особливе, надзвичайне значення, тому вона робить усе можливе для того, щоб попередити виникнення в них конфліктних ситуацій. Існують різні способи протидії та попередження конфліктів, одним з основних